

REGERINGEN

Socialdepartementet

Regeringsbeslut

II:2

2011-12-15

S2011/11073/FST
(delvis)

Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag att ta fram ett vägledande underlag för upphandling och uppföljning av kommunal vård och omsorg om äldre

---

Regeringens beslut

Socialstyrelsen ges i uppdrag att ta fram ett vägledande underlag för upphandling enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling, förfrågningsunderlag enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem samt en vägledning för uppföljning av insatser, inklusive insatser som annan utförare än kommunen utför. Uppdraget gäller omsorg om äldre personer enligt socialtjänstlagen (2001:453) och hälso- och sjukvård enligt 18 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Socialstyrelsen ska senast den 31 januari 2013 redovisa sitt uppdrag till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

Bakgrund

Andelen externa utförare och privata vårdgivare ökar kontinuerligt i den offentligt finansierade välfärden. Allt fler tjänster upphandlas av kommunerna och olika typer av valfrihetssystem har införts i syfte att öka den enskildes valfrihet och mångfalden i utbudet av välfärdstjänster. Efter att lagen om valfrihet trädde i kraft den 1 januari 2009 har i dag drygt ett 90-tal kommuner valfrihetssystem i drift, företrädesvis inom äldreomsorgen. Ytterligare ett 70-tal kommuner har fattat beslut om att införa valfrihetssystem. Rätt hanterat leder denna ökade valfrihet till konkurrens om kvalitet. En mångfald av utförare kan också öppna nytänkande och innovation. Hittills har den statliga tillsynen inte kunna finna några kvalitetsskillnader mellan privat och kommunal bedriven äldreomsorg. Utvecklingen ställer dock ökade krav på kompetens både när det gäller upphandling enligt lagen om offentlig upphandling och tillämpningen av de regler som gäller enligt lagen om valfrihetssystem. I båda fallen är förfrågningsunderlagen av central betydelse, eftersom det är i dessa underlag som beställaren (kommunen) anger den kvalitet som ska uppnås. Vidare är det viktigt att det klart och tydligt framgår på vilket sätt verksamheterna ska följas upp.

Det är ett kommunalt ansvar att säkerställa att verksamheterna bedrivs i enlighet med kraven i socialtjänstlagen. Enligt denna lag ska insatser inom socialtjänsten vara av god kvalitet och för utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Vidare framgår att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras. Det framgår även av denna lag att socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund).

Av kommunallagen (1991:900) följer att när en kommun har tecknat avtal med en annan utförare om att utföra insatser har kommunen ett ansvar för att kontrollera och följa upp verksamheten. Det är alltid den nämnd som har beslutat om en insats som har ansvar för att den enskilde verkligen får det bistånd som har beviljats, oavsett vem som verkställer det beslutade biståndet. Med detta följer en skyldighet att följa upp det beviljade biståndet (prop. 2005/06:115 s. 118).

Närmare om uppdraget

Det är av central betydelse att de specifika kvalitetskrav som gäller för äldreomsorg enligt socialtjänstlagen och kommunal hälso- och sjukvård tydliggörs i såväl upphandlingsprocessen som i tillämpningen av valfrihetssystem. Syftet med det vägledande underlaget är att säkerställa att de ovan beskrivna kvalitetskraven alltid finns med i upphandlingsprocessen och i tillämpningen av valfrihetssystem. Underlaget ska på så sätt utgöra ett metodstöd i arbetet med att säkerställa god kvalitet i verksamheten. Underlaget ska vidare tydliggöra hur kommunen kan följa upp att den enskilde får de insatser som han eller hon har beviljats och med den kvalitet som avtalats, oavsett om verksamheten bedrivs i kommunal eller i privat regi. I uppdraget ingår att ge exempel på olika typer av uppföljningsmetoder som kommunerna kan använda i syfte att kvalitetssäkra verksamheten såväl ur ett individperspektiv som ur ett verksamhetsperspektiv. I denna del bör t.ex. ingå hur man kan styra genom avtal, löpande avstämningar, avvikelsehantering, uppföljning av hantering av klagomål och synpunkter, tillämpning av bestämmelserna om lex Sarah samt hantering av påföljder. En annan viktig del i uppdraget är att ta fram vägledande exempel för när kvalitetsbrister bedöms vara så grava att det finns grund för att häva avtalet. Det behövs även vägledning och metodstöd för hur ett hävande av ett avtal ska genomföras.

En utgångspunkt för uppdraget är det kvalitetsarbete som Socialstyrelsen ansvarar för. Av intresse i detta sammanhang är t.ex. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:5) om lex Sarah som trädde i kraft den 1 juli 2011 samt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2005:28) om lex Maria. Den 1 januari 2012 kommer även Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete att träda i kraft.

Socialstyrelsen har även haft i uppdrag att stödja framtagandet av lokala värdighetsgarantier och publicerat en vägledning utifrån detta uppdrag.

Kvalitetsarbete kopplat till upphandling och valfrihetssystem pågår även inom andra myndigheter och organisationer. Kammarkollegiet fick i mars 2009 i uppdrag att utveckla en vägledning för upphandling inom vård och omsorg i syfte att underlätta upphandlingsprocessen för upphandlande myndigheter och leverantörer. Uppdraget har senare förlängts i regleringsbrev för 2010 och för 2011. I Kammarkollegiets rapportering från den 31 oktober 2011 framgår att vägledningar för kravspecifikationer för vård och omsorg som utförs enligt socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen kommer att tas fram under våren 2012. Socialstyrelsen ska ta del av detta arbete och även i övrigt samarbeta med Kammarkollegiet i genomförandet av uppdraget. I uppdraget ingår också att samverka med Sveriges Kommuner och Landsting och föra dialog med relevanta branschorganisationer. Socialstyrelsen ska även i relevanta delar kartlägga och ta del av arbete som utförs av andra myndigheter och organisationer.

På regeringens vägar

Maria Larsson

Anna Gralberg

Kopia till

Statsrådsberedningen/SAM
Finansdepartementet/BA, KSÄ/KE, KSÄ/KLS
Socialutskottet
Kammarkollegiet
Sveriges Kommuner och Landsting